Број 13. Ср. Карловци, субота 17. (30.) новембра 1918. Година I.

ГЛАСНИК — GLASNIK

Излази двапут недељно: средом и суботом.

Izdaje Odbor Narodnoga Veća u Sr. Karlovcima.

Cena do kraja god. K 5·— Pojedini broj 40 potura.

Не будимо нестрпљиви

Од првога броја нашега листа казали смо јасно што хоћемо, казали смо да тражимо, да се све земље, у којима станују Срби, Хрвати и Словенци уједине у *једну јединствену државу под династијом Карађорђевића*. То је главна садржина крфскога пакта, а ми смо увек тражили, да се тачно испуни све оно, што је у крфском пакту садржано.

Прека је потреба да се јединствена држава оствари одмах, без оклевања. Не знамо још, што нас све чека у скорој будућности, па зато треба да будемо *одмах уједињени*, да будемо већ *данас једно*. Истина је, да је јунаштво српске војске прибавило поштовање читавога света српском народу, али то још није доста. Потребно је, да српски народ заједно са Хрватима и Словенцима уреди одмах јединствену заједничку државу, јер ће само ова велика и моћна држава бити најбоље јемство, да ће за сва времена остати наше и само наше све оно, што нам је прибавило јунаштво српске војске и њезиних савезника.

Држава Срба, Хрвата и Словенаца ствара се. Јединствена држава можда је до овога часа и остварена, а заједничка влада можда је већ и именована. Али све, кад би на то морали чекати још дан два, не смемо бити нестрпљиви, не смемо бити малодушни, јер она ће се створити, она се мора створити. Јединствена држава Срба, Хрвата и Словенаца настала би могуће и онда, све када ми то и неби хтели, јер то тражи данас читава антанта. А поготово је сигурно да мора настати наша јединствена држава, када то и ми, огромна већина свих Срба, Хрвата и Словенаца тражимо и желимо.

Малодушни бити не смемо! Вековима смо живели у ропству, а сада, када тек јуче ослобођени од ропства и то не нашом властитом снагом, нас, мислимо овде на подручју некадашње аустро-угарске монаркије, хтели би да наједном буде већ јединствена држава са свима централним властима. Стварање државе није лак посао. Није то дело од данас за сутра, већ дело, које има да траје вековима, да усрећи нас, децу нашу и сво далеко потомство наше.

Најпрече је, да се одмах проведе, да нам буде војска заједничка и јединствена, која ће код куће чувати ред и стајати на границама нашима, затим да буде јединствено наше заступање код иностраних власти и код преговора о миру, те да нам, коначно, буду финанције заједничке. Последње вести, које смо добили, јављају нам, да је у овим најважнијим стварима дошло већ до споразума. У Женеви трајала су три дана већања између српске владе, коју је заступао министар председник Пашић, српске опозиције са бившим министрима Драшковићем, Маринковићем и Трифковићем, изасланика Народнога Већа у Загребу Др. Корошца, Др. Чингрије, и Др. Жерјава, те југославенског одбора у Лондону и Паризу, којег су заступали Др. Трумбић, Др. Грегорин и Васиљевић. Ова су већања довршена тиме, да је српска влада признала Народно Веће као највећи ауторитет организоване српско-хрватско-словеначке државе, основане на развалинама бивше хабсбуршке монаркије; југославенску војску на копну и на мору као савезничку армаду и флотилу; Др. Трумбић остаје као званичан заступник „Народнога Већа“ у Загребу код савезничких влада све дотле, док не буде основан заједнички орган, који ће заступати и Србију и владу загребачку.

Осим тога закључено је на већањима, да се оснује *заједничко министарство јединствене државе*, које ће бити од Соче до Вардара. Отсада неће више бити политичких и царинских граница на читавом земљишту, које је насељено од Срба, Хрвата и Словенаца. Владе и управне власти, које управљају сада с овим покрајинама остају *привремено* на својим местима. Заједничко министарство имаће 12 чланова, а заступаће једнако данашњу владу у Београду, Народно Веће у Загребу и југославенски одбор.

Што то све значи? Значи, да наше бојазни нису биле основане, а они гласови, који су се ширили, да су нашој заједничкој ствари само шкодили. Користила би једино одважност, која не преза од часомичних неуспеха, или кад не успе оно, што желимо, баш онога часа, када смо то и замислили. Нама треба одважних људи, а не кукавице. Одважних људи, који ће знати мужевно бранити своје уверење и борити се за њега, а не који ће одмах клонути. Државу граде само одважни људи.

У саопћењу женевском јасно је казано, да се оснива наше *заједничко министарство*, за све српске, хрватске и словеначке земље, и да ће то министарство бити јединствене државе. Према томе ће један члан тога заједничког министарства заступати на мировним преговорима јединствену државу Срба, Хрвата и Словенаца. Дакле неће бити посебног изасланика српске владе, посебног од Народнога Већа а опет посебнога од југославенског одбора. Доследно томе биће само једно министарство спољних послова и заступство код страних држава, тако да смо ми већ у том часу *према страном свету доиста само једна јединствена држава*.

Каже се, даље, да посебне власти, које данас управљају над појединим нашим покрајинама остају *привремено* на својим местима. Ова тачка поготово не сме никога да забуни. Јасно је уговорено, да су ове власти само *привремене*. Наравно је, да би ми хтели да буде одмах потпуно јединство. Али колико год ми то хтели и желели, то у једном часу није проведиво. У свакој нашој покрајини постоје засебне уредбе, посебни закони, прописи и т. д. Није дакле могуће, да се то преко ноћи уклони и замени нечим новим. Потребно је да најпре суци, чиновници и остали проуче нове законе и прописе, јер ће само тако моћи судити и управљати. За то треба времена. Делатност државе не сме престати ни једног часа, а поготово не код нас, где нас чека толики посао. Зато морају досадашње владе остати привремено на својим местима, а онда ће бити замењене новом, јединственом владом читаве државе Срба, Хрвата и Словенаца.

Друга је важна ствар, у чему мора бити већ овај час проведено јединство, а то је *војска*. Не знамо још, да ли нашу војску не чекају још велики и часни задаци, па зато она мора остати на окупу јака, јединствена и снажна. Па и на том питању већ се ради, па је како се дознаје, Народно Веће у Загребу замолило српску владу, да српска војска проведе организацију војске у југославенским земљама некадашње аустро-угарске монаркије. Сигурно је, да ће српска влада то учинити.

Тако ћемо дакле имати већ за који дан (ако већ није именована) *заједничку владу*, заједничко заступство према страним државама, *заједничку војску и заједничке финанције*. Понављамо само, да не смемо бити нестрпљиви, да не смемо одмах клонути и очајавати, него да морамо бити храбри, устрајни и да морамо веровати. Јединствено краљевство Срба, Хрвата и Словенаца мора настати, јер то хоће сви честити Срби, Хрвати и Словенци!

Наравно је да ће увек бити појединаца, којима то неће ићи у рачун, и који ће проти тому ковати све могуће сплетке. Краљ Никола црногорски тражи да нова држава не буде јединствена, него да буде федералистичка, савезна држава, само да он може сачувати свој престо. У Загребу је опет откривена завера генерала Липовшћака и других бивших аустријских официра, који су хтели уз помоћ Франковаца и Радићеваца да оборе Народно Веће и уведу војнички комесаријат. Најбоља је сведоџба зрелости нашега народа, што им нико није насео. Црногорског су краља осудили властити официри, а Липовшћак и његови другови ухапшени су, па сад могу у ладовини размишљати о својој јадној и издајничкој работи, и чекати, да им суд суди због државне издаје, коју су починили тиме, што су хтели да изведу у Загребу државни удар.

Колико год је та ствар жалосна, она има ипак једну добру страну. Показује нам, шта су све смерали они, који су се толико загрејавали за републику! Показује нам, да они нису били републиканци из уверења, него само зато, да спречавају рад честитих чланова Народнога Већа и да спречавају рад око потпуног нашег народнога уједињења.

Уверени републиканци не раде тако. Пример нам је Др. Анте Тресић-Павичић, који је баш ових дана казао, да је он уверени републиканац, али кад се ради о нашем народном уједињењу у једну јединствену државу, у којој нам је једини спас, онда је он најодушевљенији присташа династије Карађорђевића.

Не смемо ни ми клонути. Не смемо губити веру, ако нам јединствена држава још није остварена. Будимо храбри и издржљиви. Сачувајмо веру. Јер оно, што ми желимо, што хоћемо, за што смо увек радили, то ће бити. Та, *сви честити чланови нашега народа одлучили су да буде наша држава једна и*

јединствена, а под владом династије Карађорђевића. Та се држава ствара. Она ће бити; мора бити. Не клонимо! Верујмо!

Јединствена држава Словенаца, Хрвата и Срба!

Седница средишњег одбора Народнога Већа СХС од 24. о. м. започела је под председањем потпредседника Светозара Прибићевића у пола 11 сати пре подне. Према предлогу дра Јосе Смодлаке закључена је у пола 2 сата по подне дебата, те је изабран одбор од седам лица са задаћом, да према разним стављеним предлозима сачинити нацрт закључка, о којем ће средишњи одбор у вечерњој седници одлучити. У одбор седморице су изабрана г.г. др. Исидор Цанкар, др. Анте Павелић, Светозар Прибићевић, др. Јосо Смодлака, Вилим Букшег, Хамид Сврзо и др. Мате Дринковић.

У 8 сати и 20 минута на вечер настављена је седница средишњег одбора Народнога Већа СХС под председањем потпредседника Светозара Прибићевића у којој је након закључних речи представника свих странака и група примљен предлог одбора седморице, који гласи:

„Народно Веће СХС у складу са својим досадашњим закључцима и према изјави владе краљевине Србије, проглашује уједињење државе Словенаца Хрвата и Срба, образоване на целом непрекинутом југославенском подручју бивше аустро-угарске монархије са краљевином Србијом и Црном Гором у јединствену државу Срба, Хрвата и Словенаца (Бурно одобравање. Чланови Народнога Већа устају и кличу одушевљено: „Живела јединствена држава СХС“) *и изабире одбор од 28 лица са пуном овлашћу да у споразуму с владом краљевине Србије, представницима свих странака у Србији и Црној Гори безодвлачно проведе организацију јединствене државе према приложеним напутцима, а дотичне закључке ратифицираће на свом првом састанку државно веће, коме ће припадати уз представнике краљевине Србије и Црне Горе, сви чланови данашњега Народнога Већа СХС у Загребу, појачани са представницима Југославенскога одбора.*

У одбор, који ће извршити горње налоге, бирају се: Др. Фран Барац, др. Цанкар Исидор, др. Чабрајић Лука, др. Дринковић Мате, Грђић Шћепан, др. Храсница Халид, Кораћ Витомир, др. Корошец Антон, др. Крамер Алберт, Кристан Антун, др. Лагиња Матко, др. Лорковић Иван, др. Лукинић Едо, др. Љубибратић Саво, др. Палечек Иван, др. Павелић Анте, др. Петричић Живко, др. Поповић Душан, Прибићевић Светозар, Радић Степан, др. Смодлака Јосо, Стајић Васо, др. Сунарић Јозо, Сврзо Хамид, др. Шимрак Јанко, Шола Војислав, др. Тресић-Павичић Анте, др. Трумбић Анте.

Чланови одбора, ако су запречени, овлаштени су именовати себи заменика писменом пуномоћи.

У три четврт 11 закључио је председник Свет. Прибићевић ову хисторијску седницу и урекао за данас у 10 сати пре подне седницу средишњег одбора за решавање текућих послова.

Пред саборском зградом окупило се успркос касном доба ноћи велико мноштво, које је нестрпљиво чекало проглашење закључка. Након што је др. Анђелиновић прочитао мноштву горњи закључак разишло се мноштво кличући јединственој држави СХС.

Испред саборнице кренуло је мноштво Дугом улицом у доњи град певајући родољубиве песме те кличући Држави СХС, краљу Петру итд. У граду је још у поноћи било по улицама живахно те је код свих народних људи овај хисторијски догађај изазвао велику радост.

Аташе дунавског адмирала Трубрица о Србима и Хрватима

На лађи којом из Новог Сада иду за Београд енглески и француски официри и многи српски војници, упознах се први пут поближе са једним Енглезом. Беше то стасит, снажан, леп официр. На посетници, коју ми је предао стоји: The University Belgrade. Serbia. J. W. Wiles (Serbian Red Cross.) 9. Ennismore Gardens. London S. W. 7. Christs College Cambridge. Господин Wiles је аташе адмирала дунавског, господина Troubridge. Разговор се водио на српском језику. Wiles говори прилично српски. У руци држи бележницу и чим чује какав нов израз српски, бележи га. Тако је практични Енглез за 2—3 месеца научио српски толико, да може прилично разговарати. Ми смо учили из књига годинама француски и енглески, и сад, кад је дошло време да говоримо са Французима и Енглезима, не знамо да их предусретнемо ни најобичнијим фразама.

Да покажем да и ми поближе знамо енглеске прилике и да знамо бар неколико енглеских речи упитах га, којој партији англиканске цркве припада он, да ли High-Church Party-ји или Low-Church-Party-ји или Broad-Church Party-ји? Одговорио ми је да не припада ни једној верској странци. Он зна за Христа, а за какве конфесионалне разлике неће да зна. То — и показа на моју мантију — то није ништа, ништа није православни, ништа католик, ништа висока англиканска црква, ништа широка црква, ништа ниска англиканска црква.

Ја се растужих. Мислио сам: и ово је површан посматрач верских прилика као скоро сваки наш интелигенат. Нађох разлога да се удаљим од њега.

Међутим за кратко време ево ти мог Енглеза, дође до мене, седе крај мене и почне ми тихо тачним српским нагласком на памет говорити 23. псалам:

„Господ је пастир мој, ништа ми неће недостајати.
На зеленој паши пасе ме, води ме на тиху воду.
Душу моју опоравља, води ме стазама праведним имена ради својега и т. д.

Ја се запрепастих. То није човек као наши. Заволео сам га. Видео сам, осетио сам из свега, да нису фразе што је раније говорио. Он се брине за Христа, за Господа, за друго не мари. „Господ је пастир мој, ништа ми неће недостајати“.

Разговор пређе и на друге ствари, на наше прилике и неприлике, нарочито на однос Срба и Хрвата. Ја му изложих да смо један народ, један језик говоримо, исте обичаје имамо, само на политичком пољу смо досад имали донекле разне путеве, па то да још има трагова и данас кад смо и у политици једно, кад хоћемо једну државу СХС. Ти трагови изазивају понегде неспоразума, свађе, освете, изгреде, убијства, на жалост чак и уморства. Разумео је, где рамље ствар наша. Извадио је св. писмо на српском језику, које носи у џепу, отворио је 13. главу прве посланице Коринћанима и почне мени и мојим сапутницима читати: „Старајте се пак за веће дарове; па ћу вам још бољи пут показати..... *И ако раздам све имање своје, и ако предам тело своје да се сажеже, а љубави немам, ништа ми не помаже.*

Љубав дуго трпи, милокрвна је; *љубав не завиди; љубав се не велича, не надима се, не чини што не ваља, не тражи своје, не срди се, не мисли о злу, не радује се неправди, а радује*

PODLISTAK

Ratovanje Karađorđevo s Turcima.

Prvi srpski ustanak, koji smo u kratko opisali u pretprošlom broju ovog lista, svršio se pogibijom dahija. Bosanski vezir Bećir-paša, po naređenju sultancvu, došao je, da umiri beogradski pašaluk. Čim to čuše dahije, pobegoše u Adakale. Kako se Srbi ne htedoše razići, dok su dahije u životu, to Bećir naredi adakalskom zapovedniku, da dahije preda Srbima. Ovi poslaše tamo Milenka Stojkovića s nekoliko momaka, i 25. jula 1804. biše pogubljene dahije.

Sad nastaše pregovori Bećir-pašini sa ustaničkim starešinama. Srbi stave svoje zahteve i zatraže, da koja strana država jamči za to, da će se ispuniti. Bećir to odbije, ali ipak utvrdi se neki ugovor. Tada Bećir ode u Bosnu i pre nego je ugovor potvrđen. U Beogradu ostade novi vezir, Sulejman paša, i vojnički zapovednik Gušanac Alija. Sada Srbi odlučiše da stečeno čuvaju, da se sasvim oslobode od Turske i da se naslone na Rusiju.

Porta pokuša da umiri Srbe, da joj se sasvim ne otmu ispod vlasti, i pošalje vlaškog i moldavskog kneza, da umire Srbe. Sve to nije pomoglo, pa čak ni ti portini pregovarači nisu bili za mir.

Dobar deo starešina srpskih bio je mišljenja, da se treba obratiti Austriji za pomoć. U to dođe u Srbiju Petar Novaković Čardaklija i predloži, da se pošlje poslanstvo Rusiji za pomoć, jer je ona bliža Srbima nego Austrija. U poslanstvo za Rusiju budu izabrani prota Matija Nenadović, Petar Čardaklija i Jovan Protić. Rusija je pristala na poneke zahteve srpske, samo je tražila, da se izbegava sukob s Turskom zbog ruskog rata s Napoleonom. Čak i Austrija, iz straha da se Srbi ne obrate na Francuze, svojski se zauzela kod Porte za Srbe, pa je dopustila i nabavljanje ratnih potreba iz svoje zemlje i prelaženje graničara Srba preko k ustanicima.

Porta je međutim otezala s potvrdom srpskih zahteva, ali nije ni ništa protiv Srba poduzimala, a Karađorđe beše načinio primirje sa Gušanac-Alijom Imajući u ruci gotovo ceo pašaluk i znajući, da Porta neće olako pustiti Srbe, počeo je Karađorđe raditi na tom, da se Srbi svojom snagom oslobode. U tom ga podsticaše sretno dosadanje ratovanje i rusko obećanje.

Kad su došli izaslanici iz Petrograda, sastave Srbi molbu na sultana po uputstvima iz Rusije. U molbi, koju Porti odneše prota Aleksa Lazarević, Stevan Živković i Petar Čardaklija, Srbi priznaju sultanovu vlast, ali traže najslobodniju samoupravu i to: da biraju sebi naslednoga kneza, danak da se plaća na obroke, da imaju slobodu vere i trgovine, i da se Turci ne mešaju u srpske unutrašnje stvari. Porta obeća, da će se ovo ispuniti, i poslanicima bi rečeno, neka čekaju u Carigradu.

Međutim Porta brže bolje imenuje Hafis-pašu niškoga za vezira beogradskog pašaluka i naredi mu, da nemilostivo satre neprijatelje muslomanske vere. To je bilo naređeno i drugim pašama. Smederevski Turci ubiju Đušu Vulićevića; Šabac padne u turske ruke, a u Užice uđu janičari. Čim su Srbi za to sve čuli, napadnu Turke, osvoje Karanovac, Trstenik i Užice, i tako Srbi opet zauzeše ceo beogradski pašaluk.

Milenko Stojković i Petar Dobrnjac sa Moravcima utvrde se na Ivankovcu, a Karađorđe se sa većom vojskom postavi na Gilju, i tu čekaše Hafis-pašu iz Niša. 6. avgusta 1805. razbiju Srbi na Ivankovcu carsku vojsku, a sutra-dan Karađorđe tako razbi Turke, da se Hafis-paša iz Paraćina ranjen povuče u Niš i tu umre. Od ove pobede počinje borba Srba sa Sultanom.

се истини, све сноси, све верује, свему се нада, све трпи... А сад остаје вера, нада, љубав; али је љубав највећа међу њима. *Држите се љубави*".

Кад је прочитао, ја му рекох, да је то чувена химна љубави од апостола Павла. Забележио је у своју бележницу, да је то химна љубави, што као небогослов није знао. А ја помислих: Зашто не забележи сваки Србин и сваки Хрват у срце своје ову химну љубави, па да онда певамо песму наше среће, наше лепе вечите среће?!

При растанку господин Wiles, који је лични пријатељ нашег великог црквеног говорника Николаја Велимировића, обећао је доћи на дан два у Карловце, можда и у друштву са адмиралом Troubridge, који има задаћу да уреди дунавску пловидбу.

Zverstva Austrijske uprave u Srbiji

Bečke novine „Arbeiterzeitung" od 19. novembra o. g. donose članak pod naslovom „*Kako smo Srbiju ostavili*". Nije potrebno da samo jednu reč dodamo, jer je u članku i suviše jasno opisana sva sramota nekadašnje austrijske vojske i njezinih generala. Ono što smo mi uvek tvrdili, što smo mi znali, da je austrijska vojska u Srbiji najprostije pljačkala, to danas priznaju i sami Nemci. Članak glasi:

Nedavno smo javili, da je grdna množina živežnih namirnica, koja je iz Srbije pre ispražnjenja od austrijske vojske poslana u Austro-Ugarsku, pala u ruke Hrvatima, pa smo pitali, zašto nisu živežne namirnice ranije poslane, kad su već iz Srbije izvežene. Na ovo nam odgovara jedan *vojnički lečnik,* koji je u Beogradu bio svedok kod povlačenja, sledeće:

Kad je zapoved za povlačenje stigla u unutrašnjost zemlje do okružnih i drugih komanda, ovi su komandanti zajedno sa oficirima, koji su im bili blizu, najpre upotrebili sva transportna sredstva, koja su bila *u pripravnosti da pošalju u zaleđe pokućstvo, ćilimove i t. d., što su sve opljačkali iz domova srpskog stanovništva.* U isto vreme *otpočelo je i pljačkanje srpskih domova u Beogradu.* Stotine u vrh punih, prepunih teretnih automobila, jurili su čitave dve nedelje od jutra do mraka kroz ulice, da odvezu svu pljačku do železnižke stanice. Prvi je od njih bio *guverner*, kako to njegovom položaju odgovara, koji je ništa manje, ali po svoj prilici više nego *pet punih železničkih vagona* opljačkanih stvari poslao u Beč. Komandant generalnog štaba pukovnik *Kerchnawe* zastupan je takođe sa lepim brojem vagona. Među ostalim nebrojenim višim pljačkašima moramo spomenuti civilnog komisara *Langa*, adutanta načelnika generalnog štaba natporučnika *pl. Ocskaya*, upravitelja menaže vojne generalne gubernije natporučnika *Justa* i t. d Na žalost nisam pribeležio sva imena, ali stanovništvo, koje je sve to moralo gledati sa škripanjem zubi, ima prilično potpun spisak oficira, koji su na taj način gadno zlorabili gostoprimstvo srpskog stanovništva, koje doduše nije bilo dragovoljno, ali je bilo susretljivo i pristojno. Ovaj će se spisak moći bez po muke dobiti, čim budu železničke veze uspostavljene sa Beogradom. Već 15. oktobra bila je železnička stanica u Beogradu tako prepunjena opljačkanim stvarima, da su samo uz najveće poteškoće mogli putnici da iznesu svoje kofere na peron. Stanovništvo došlo je velikim veseljem na stanicu da gleda odlazak odlične uprave, a visoki pljačkaši nisu poneli samo klavire, nameštaj za salone, krevete, stolove, nego i korita, nokšire, sitno kuhinjsko posuđe, lampe, šta više čak i metle i četke. Svi ovi predmeti ležali su povezani konopcima i maramama u velikim prostorijama železničke stanice. Tek sada je gubernija izdala zapoved, kojom umoljava gospodu oficire, da ne prenatrpavaju saobraćajna sredstva i železničku stanicu sa „bezvrednim malenkostima", jer da će u protivnom slučaju sav promet zapeti. Visoki pljačkaši već su počeli osećati ogorčenje stanovništva, čule se pretnje, da će se upotrebiti nasilna sredstva, kako bi se spasio narodni imetak, pa je zato izašla zapoved, da je zabranjeno otpremanje robe železnicom, ako predavatelj ne bude u stanju da dokaže, da je to njegovo privatno vlasništvo. Bila je naređena železnička kontrola pod komandom potpukovnika Jarmyja, da pregleda šlepove i železničke vozove, pa da uskrati otpremanje robe sumnjivog porekla. Sad se počeo čitav Beograd smejati. Svako je znao, da su poglavice oblasti već spremili na sigurno mesto svoju pljačku, pa da će nova zabrana pogoditi samo neke niže podređene oficire, i neke predmete bez velike vrednosti, koje su oni veliki kao suvišne ostavili. Pa i sam način, kako je potpukovnik Jarmy izvršivao svoju službu, bio je smešan. Pored kreveta od mesinga prolazio je, kao da ih ne vidi, ali je korita i oklagije najodlučnije odbio. Bilo je svima jasno, da je zapoved izdana samo da se umiri uzrujano stanovništvo, a nipošto da se spreče pljačke.

Pored takovih prilika bilo je sasvim naravno, da su skupocena erarska dobra, živežne namirnice, štofovi i slično, zaostala, i da su padala postepeno u ruke neprijatelju, kako je on već napredovao. Zato nije ni mogao guverner da blagovremeno otpremi u zaleđe konfiscirana dobra. Jer on i njegov štab stavili su zabranu na sva saobraćajna sredstva, da mogu otpremiti svoju pljačku.

Najveći krivci svega ovoga jesu, kako to svi priznaju, guverner general-pukovnik baron *Rhemen od Bahrenfelss* i načelnik generalnog štaba vojničke generalne gubernije pukovnik *Kerchnawe.* Ostale sukrivce lako će se naći, ako se samo malo raspita kod oficira i kod srpskog stanovništva. Potrebno je, da se smesta svi oni zločinci kazne, a ono što su opljačkali, da im se oduzme i vrati oštećenom stanovništvu, jer u protivnom slučaju neće ostati ovaj sramotan odlazak naših vlasti iz Srbije bez utecaja na naše buduće odnošaje prema ovoj zemlji.

O samom guverneru šire se same rđave pripovetke. Guverner je, u ostalom, veoma ograničen starac, slabe volje, a stoji posve pod utecajem svoje nećakinje, gospojice Mizzi Spetzler (koja je bila na najlošijem glasu radi svojih „poslova", koje je vodila uz pomoć svoga ujaka sa centralom za promet robe) i načelnika generalnog štaba pukovnika Kerchnawe. Najgore je, da je on prošlog proleća, kad je u Beogradu bila tolika oskudica na mleku, da ga nije bilo ni za bolesnu decu, hranio svoje pse dnevno sa četiri do šest litara mleka. Radi ovog zločina bilo je toliko ogorčenje u gradu, da je stanovništvo poslalo na guberniju jedan memorandum, i da je pokušan atentat revolverom jednom prilikom na ovog čoveka, kada je išao šetati. Posledica je toga bilo, da su pedeset najuglednijih ljudi iz grada uzeti kao taoci, koji su trebali biti ustreljeni, čim bi najmanji nered nastao u gradu. Naravno, da je sad u gradu zavladao potpuni mir.

Pukovnik Kerchnawe je jedan silnik, kao takav je poznat, pa su upravo on, njegov sudbeni referent podporučnik Kornelius Bardosy i njegov zamenik podporučnik Suchay krivi, da su umoreni ona četrdeset i četvorica, koji su se pijani vratili kući, a radi neke tučnjave u Kragujevcu prošlog leta ustreljeni po prekom sudu uz tako strašne okolnosti, da se ne može ni opisati.

Toliko kaže nemački list. Svemu tome nemamo ništa da kažemo, nego da je pravda Božja tražila da propadne takova država, čiji su najviši dostojanstvenici činili tolika zverstva.

Politički pregled

Pred sklapanje mira. Još dok je rat trajao spremale su su sve države koje su ratovale za sklapanje mira, i moglo se očekivati, da će na koncu za to sav potreban materijal biti spremljen, te da će se lako moći pristupiti pregovorima o miru. Kraj rata je, međutim, doneo taka iznenađenja, da će se već spremljena statistička i politička građa morati u mnogo čim dopuniti i drukčije rasporediti. Taj se posao mora sada obaviti i to u najvećim trzavicama i pored najprečih poslova koje se nipošto ne smeju odgađati, jer je opasnost velika i opća, da evropski rat zameni politička i, što je još gore, socijalna revolucija, zato mora doći što pre do mira i tako do prilike, da se doista teška, politička i socijalna pitanja dogovorom i mirnim putem reše. Mira trebaju sve države, a naročito one koje su zbog nevaljalstva i pokvarenosti ranijih vlasti ostale gole, opljačkane, bez hrane, bez odela i bez ogreva. Tima se mora što pre pomoći, da ne postanu ognjišta socijalnih revolucija, koje

---

Srpski poslanici u Carigradu, čim čuše za ovu borbu, poboje se za život i pobegnu iz Carigrada.

Srbi dobiše poleta, jer su videli, da se mogu za slobodu boriti čak i sa sultanovom vojskom. Austriji nije bilo pravo, što su Srbi nemirni, jer joj je to smetalo trgovini i jer se bojala, da se ne umeša tu Rusija i Francuska; stoga počne sa Rusijom opet kod Porte činiti predstavke, da se zadovolji srpskim zahtevima. Ali Porta iznenađena i preneražena Hafis-pašinim porazom, ne htede popustiti.

Tada se umeša i Napoleon. Požunskim mirom (1805.) dobi on Dalmaciju i time se i on uplete u balkanske stvari. Rusija je podupirala srpske zahteve, plašeći Portu da će se Srbi obratiti na Napoleona. Napoleon opet dokazivaše turskoj vladi, da su Rusi krivi za srpski ustanak, i uveri je, da Francuska neće pomagati Srbe, ako se Turska uplete u rat sa Rusijom. U tom još i Austrija zatvori granicu prema Srbima. Tako Srbima posredovanje velikih sila ništa ne pomože.

Ne preostade Srbima drugo nego da se uzdaju u Boga i svoju snagu.

Iz Carigrada bi naređeno rumelijskom paši Ibrahimu i bosanskom veziru Bušetliji, da pokore Srbe. Srpske starešine dočuše, da se Turci silno spremaju. Bili su u teškom položaju: gradovi još nisu bili od Turske oteti, granice neobezbeđene, od velikih sila napušteni; tek ako će se te velesile između sebe na račun Srba kusurati.

Stoga srpske vojskovođe odluče da na Turke napadnu iznenada i zimi, kad Turci ne ratuju, i s planom, da oslobođavaju i druge srpske krajeve.

Tako Milenko Stojković osvoji do Miroča i Deli-Jovana, pa se u februaru uputi Krajini. Petar Dobrnjac s drugim vojskama osvoji Ćupriju, Paraćin, Ražanj i Aleksinac i razbije Pazvan-Oglu kod Soko-Banje. Srbi raširiše granicu do Jastrepca, Višegrada i Mokre Gore.

Dok se jugoistočna turska vojska prikupljala, razbi Stojan Čupić Mehmed-Kapetana na Crnobarskom salašu; Turke iz Bosne, koji su pustošeći stigli do Valjeva, odbiju Srbi kod Uba 3. aprila a potom 23. maja kod Požege.

Kad zatim navališe Turci i od Niša i od Bosne, razbiju Srbi Turke na Moravi (1. i 4. jula) a Karađorđe potuče jednu bosansku tursku vojsku kod Valjeva 20. jula. Suzbijajući istog dana drugu tursku vojsku pogibe Janko Katić na Dugim Njivama. Kad se vojska bosanska potom iskupila, razbije je 1. avgusta Karađorđe na Mišaru tako, da je Srbija od te strane bila duže vremena na miru.

Kad je čula za ove pobede Karađorđeve i za njegov dolazak ona srpska vojska, koja je šest nedelja junački branila šanac Deligrad, napadne i razbije Ibrahim-pašinu vojsku. Razbijena se turska vojska povuče ka Nišu, a Karađorđe s vojskom stigne u Bugarsku do reke Loma. Stanoje Glavaš beše međutim prešao Jastrebovac i osvojio Prokuplje (26. avgusta), a zatim Kuršumliju, silazeći s vojskom čak u dolinu reke Laba.

Utisak ovih velikih pobeda srpske vojske beše silno velik, jer Srbi pokazaše neobičnu hrabrost, a njegove vojskovođe, osobito Karađorđe, strateške veštine.

Ibrahim paša, razbijen i oslabljen, morade tražiti primirje. Kad Karađorđe stiže u Bugarsku do Loma, sklopi tu kao *vrhovni vožd* srpskoga naroda primirje od šest nedelja sa Ibrahim-pašom (2. septembra).

Mir koji je potom uglavljen, zove se Ičkov mir po Petru Ičku, koji je od strane srpske bio poslan k Porti za posredovanje mira.

Zaslugom srpskih ratnika nova Srbija obuhvataše zemlju od Drine pa Savom i Dunavom do negotinske Krajine, zatim do gornjega toka reke Loma i do blizu Niša, Malog Kosova, Mokre Gore i Višegrada.

se onda mogu lako na sve strane raširiti. O tome vode naročito brigu Englezi i Amerikanci, koji su voljni ne samo svoje saveznike, nego i dojakošnje neprijatelje hranom i odelom snabdeti i to čim budu sigurni, da u pobeđenim revolucionarnim zemljama vlada red, i da će se sve što za njih bude određeno pravedno razdeliti. Pored toga teškoga staranja o hrani i odelu za veći deo Evrope moraju se antantne države pobrinuti da između sebe tačno uglave sa čim će izaći na konferenciju za sklapanje mira i pouzdano utvrde šta će tražiti od pobeđenih država. Raniji ugovori između njih, iznenađenja na kraju rata pa naročito neuviđavnost i nezasitivost Italije taj posao jako otežavaju, ali je sigurno, da će cela Antanta i Unija doći na konferenciju sa zahtevima za kojima će svi kao jedan čovek stajati. Ti će se zahtevi morati ispuniti i pobeđene države moraće već sada imati take vlade koje će zastupati cele narode i tako moći jamčiti da će se uglavljeni ugovori doista i tačno izvršiti. Čestitost i pravičnost saveznika najbolje su jamstvo, da će sklopljeni ugovori biti tako valjani i čvrsti da će moći biti temelj na kom će se moći izgraditi opća državna i narodna zajednica i tako učiniti kraj svakom izazivačkom naoružanju i ratovanju. Otvaranje konferencije nešto će okasniti zbog nesređenih prilika u Nemačkoj, jer antanta mora čekati da tamo dođe na kormilo vlada koja će zastupati celi narod, a ne samo ratnike i vojnike, kako je sada. Duže pak nego do početka iduće godine jedva će se čekati i antantne vlasti neprestano požuruju Nemačku da postavi vladu, koja će biti zbilja predstavnik celoga naroda i tako moći u ime njegovo ugovarati i obveze na sebe uzimati. Nemci uviđaju i sami da je i u njihovom interesu da se kongres o miru što pre otvori i tek su nedavno preko švajcarske vlade molili antantu, da se odmah otvore pregovori o miru. Konferencije će se držati u dvorcu Trianonu u Versaillesu, a veći deo učasnika stanovaće u Parizu. Pregovore će otvoriti predsednik unije Wilson, koji će sa svojom ženom uskoro doći u Evropu, i valjda će biti na nekoliko prvih sednica, a onda će se povratiti u Ameriku; za svoga bavljenja u Evropi posetiće neke glavne gradove antantnih država. S kakvim će zahtevima izaći Antanta i Amerika na kongres, to se u pojedinostima naravno ne može reći, ali je toliko sigurno, da će se uveti mira oslanjati na uvete primirja. Mi se čvrsto uzdamo, da to neće vrediti i za Italiju, koja je nametnula bivšoj Austrougarskoj uvete primirja koji su osnovani na londonskom ugovoru, koji je za Južne Slovene vrlo nepravičan i na koje Wilson nije nikada pristao.

Mađarska republika. Mađari su ostali sasvim onaki kakvi su i dosad bili. Ne vide u kakvoj se situaciji nalaze, nego se opijaju zvaničnim frazama i mesto da raде oni nesnosno mnogo govore. Svuda je danas mnogo prograsa ali u Mađarskoj ih je odvise. Čak i smešnih. Jer doista je smešno, što oni sada žele rešiti narodnosno pitanje, kada je Srbija zaposeła srpske južne krajeve Ugarske, kada su Češi duboko u Slovačkoj, Rumuni u Erdelju, a i Austrijski će Nemci čim im unutrašnje prilike dopuste, ući u zapadne ugarske pokrajine. Oni što sad imaju vlast jedva se razlikuju od svojih prešasnika, a ovamo ih pogrđuju da su očajnim prilikama u Ugarskoj samo oni krivi, koji su dosad vladali. Iako u svom najumnijem programu grof M. Karolji dopušta, da su nemađarski narodi najviše trpili od starog režima, ali ih teše da je i Mađarima bilo gotovo kao i njima, jer su se i oni iseljavali. To i mi verujemo, ali bi bilo ludo, kad bi se dali zbunити te i za čas poverovati da je ikom bити bolje u Mađarskoj, a naročito nemađarskim narodima pod novom mađarskom vladom. Celokupna prošlost mađarskih političara ne da nam to verovati, i naročito ovo što sada raде. Oni se igraju države. Kao deca dajу se zbunити čim bilo i s jednom nepriličnom teatralnošću i čudnom lakomisleno-šću pristupaju pословima, koji su vrlo ozbiljni i za njih od životne važnosti. Sada verujу, da će Karolji-u uspeti — razume se s pomoću njegovih demokratskih reči ispsovati integritet Ugarske, da će američki Mađari — uosталom tamo jako omraženi — nagovoriti Vilsona, da se zauzme za Mađarsku. Svi se uzdaju u neke obmane, podmićivanja, prevare kao da ove i u ostalom svetu čine glavne političke poluge kao nekad u Ugarskoj, a i sada u Mađarskoj narodnoj republici. Čak se uzdaju i u lepotu, ljubaznost i spretnost mađarskih žena, koje će znati zadobiti simpatije Francuza i tako popraviti položaj Mađarske u Versailes-u — na kongresu o miru. To je odvratno. Drugi bi narod očajavao da mu se poseđne glavni grad zemlje, a da oni mogu pri tom na take odurnosti i glupostи i pomišljati. Zato se, valjda, ni malo ne ljute na Francuze koji dolaze u Pešту, ali se time više ljute na Čehe i Rumune. Valja utvrditi, da i poред najgore volje moraju Srbima priznati jedinstveno korektno držanje koje doista nisu zaslužili, jer i ovo dana je po njihovom priznanju, u Segedinu-Rokusu na stanici jedan mađarski vojnik pucao na srpskog poručnika. Oni zaboravljaju da i velikom srpskom strpljenju ima granica.

Из наших крајева

Конституисање Великог Народног Савета и Нар. Управе за Банат, Бачку и Барању. У својој седници од 13. (26.) новембра о. г. усвојио је Велики Народни Савет пословник за свој рад и устројство Народне Управе. Затим је на основу пословника извршено конституисање Великог Народног Савета. Једногласно су изабрани: за председника др. Славко Милетић, за потпредседнике: Др. Јован Латинчић и Павле Татић, за перовође: Мита Ђорђевић и Др. Илија Ивачковић.

На основу овлаштења Народне Скупштине Срба, Буњеваца и осталих Словена, одржане 12. (25.) новембра о. г., изабрао је Велики Народни Савет у својој седници од 14. (27.) новембра о. г. једногласно у Народну Управу народне поверенике и тајнике: Председништво и политички послови: за народног повереника Др. Јован Лалошевић, за тајника Пера Коњевић. Унутрашњи послови: за нар. повереника др. Игњат Павлас, за тајника др. Светислав Михајловић. Финансије: за нар. повереника др. Владислав Манојловић. Просвета: за заменика нар. повереника др. Јован Лалошевић, за тајника др. Милан Петровић. Привреда: за нар. повереника Мита Клицин, за тајника др. Миливој Ковачевић. Правосуђе: за нар. повереника др. Август Рат, за тајника др. Јован Петровић. Саобраћај: за нар. повереника Стеван Славнић, за тајника Миливој Матић. Социјалне реформе: за нар. повереника Душан Тушановић, за тајника др. Мита Топаловачки. Прехрана и снабдевање: за нар. повереника др. Коста Поповић, за тајника Дим. К. Тодоровић. Народно здравље: за нар. повереника др. Лаза Марковић, за тајника др. Сима Алексић. Народна одбрана: за нар. повереника кап. Душан Попов, за тајника кап. Ђура Барако.

Белешке

Будимо великодушни! Кад је у марту 1848. године букнула револуција у Бечу дигоше се и италијански градови против аустријске тираније. Тако је било и у Милану. Кад се је депутација, која је тражила реформе, враћала општинској кући из редне чете аустријских војника плану пушка и уби једнога човека из народа. Како паде крв, устанак, који је тињао, букну на један мах и рашири се по целоме граду. На све стране се подигоше барикаде (биће их свега пет стотина двадесет и три): столови, столице, кола, све, чак улична калдрма, добро је дошло да се издигну ове одбране; сви полетеше оружју; у целом Милану има само једна једина мисао: да се истерају Аустријанци.

Немогућно је испричати ту грозничаву борбу, која је у исти мах пламтела у сваком крају града за време тих славних дана; може се рећи да је свака улица имала своју славну епизоду, свака кућа свога јунака. Младићи, старци, дечаци, сви су вршили своју дужност; и само свештенство је узимало учешћа у борби. Уз пуцњаву пушака, грмљавину топова, разлегаше се бурно звоњење звона из све снаге, тако да је за пет дана и пет ноћи без престанка трајало, претећи аустријанцима готово као тумач јарости грађанске. Борба је довршена код „Победне капије“ и Милан је био слободан. Тробојна застава је истакнута и велики песник Александро Мазрони певао је одушевљено:

О дани нашег ослобођења!
Тужан ли је занавек онај,
Који ће о њима, у даљини, са туђих усана
Као туђинац слушати!
Који ће, причајући о њима једнога дана
своју деци,
Морати, уздишући рече: „ја ту нисам био“,
Који није свету, непобедну заставу
Поздравио тога дана!

Ко може изразити радост што су је осећали тога дана они грађани, који су били успели да истерају из свога града војску од 14.000 људи, добро наоружану и добро дисциплиновану? И ова слава Миланаца била је чиста, неупрљана никаквом мрљом, јер док су се Аустријанци крвожедно понашали они су, међутим, били великодушни. Примера ради навешћемо овај једини случај: 20. марта, баш кад је борба била најстрашнија нађен је скривен у прозору на крову куће, гроф Болца, управник полиције, који се у томе тренутку морао сетити, како је пре толико година он ухватио грофа Конфалонијерија готово у истоветном положају, и са њиме сети се тога и милански народ, који је мрзео овога ниског слугу Аустрије. Кад га разјарени народ ухвати, он се сматрао изгубљеним; али угледни грађанин Карло Катанео одговори маси, која је тражила од њега савета шта да чини: „Ако га убијете учинићете праведну ствар; ако га не убијете урадићете свету ствар“, и народ прими овај последњи савет. („Нова Италија“, Пјетро Орси).

У данима нашега ослобођења будимо и ми браћо великодушни и племенити и нека и нашу славу неокаља ниједна мрља.

Ко је изазвао рат. Цео просвећени свет је од почетка био на чисто с тим, да су овај страшни рат изазвали бивши цар Виљем и бечка камарила. То је међутим доказао и бивши немачки амбасадор кнез Лихновски, који је здерао образину са црне чете, која је сурвала Европу у страшну несрећу. Но сада је баварски министар-председник и министар иностраних дела поднео влади предлог, нека се изнесу на јавност списи, који се односе на зачетак светског рата. Као први спис обелодањен је сада извештај баварског посланика у Берлину Лерхенфелда од 18. јула 1914. Из тог извештаја се јасно види сва махинација дипломатске кухиње у Берлину и Бечу и кривица Стевана Тисе, немачког цара, генерала Конрада, Цимермана и других. Орган немачких независних социјалиста, берлинска „Фрајхајт“ назива те људе велеиздајницима и тражи да се сви ти кривци ставе пред суд.

Домаће вести

† **Ђорђе Гроздановић,** редов провиант колоне дунавске дивизије. Јучер, у петак, после подне сахрањен је овај храбри српски борац. Родом је из Премке у Ст. Србији; за цело време рата храбро се борио и свагде сретно изнео главу. Јурећи за непријатељем и гонећи га из своје отаџбине, разболео се, прозебао и добио упалу плућа. Још у Лесковцу су га хтели задржати у тамошњој болници, али он не хтеде. Хтео је да донесе слободу и у ове наше крајеве. И донео ју је али је онда својој болести и подлегао. Крај све неге и заузимања у овдашњој војној болници, ипак је смрт била јача. И храбри српски војник Ђорђе Гроздановић из Премке редов дунавске дивизије испустио је своју племениту душу. Нека му је слава и хвала и лака му ова земља, којој је слободу донео!

Претплата и огласи шаљу се администрацији „Гласника“ Ср. Карловци. — За огласе плаћа се, кад се једампут уврсте: на целој страни К 100·— на 1/2 стране К 60·—, на 1/4 стране К 35·—, на 1/8 стране К 20·—. **Мали огласник** до 5 редака К 5·—. За увршћење више пута према погодби.

Одговорни уредник: Др. Људевит Ауер. Штампа Српске Манастирске Штампарије у Ср. Карловцима 1918. — 360.